Rudolf Steiner

CE FACE ÎNGERUL ÎN CORPUL NOSTRU ASTRAL?
GA 182

Zürich, 9 octombrie 1918

Înţelegerea antroposofică a spiritului nu trebuie să fie numai o părere teoretică despre lume, ci trebuie să fie un conţinut de viaţă şi o forţă de viaţă. Ea îşi împlineşte sarcina numai când ne transpunem în situaţia care ne permite să consolidăm atât de mult concepţia antroposofică despre lume, încât ea devine cu adevărat deplin vie în noi. Căci prin faptul că ne unim sufletele cu înţelegerea antroposofică a spiritului am devenit, într-un anumit sens, paznicii unor fenomene foarte exacte şi importante ale evoluţiei omenirii.

Oameni care altminteri năzuiesc spre o concepţie sau alta despre lume sunt convinşi, în general, că gândurile, reprezentările, în afară de ceea ce sunt ele în sufletele lor, nu mai sunt şi altceva în contextul universal; oameni care au astfel de concepţii cred că gândurile şi reprezentările se vor integra în mod viu în lume, aşa cum reuşeşte omul să le impună lumii, în măsura în care el săvârşeşte fapte evidente. Modul de a gândi antroposofic presupune de la început că ne este limpede faptul că gândurile şi reprezentările noastre, pentru a se realiza, trebuie să mai găsească şi alte căi decât ceea ce se întâmplă în lumea sensibilă prin faptele noastre evidente din lumea simţurilor. În recunoaşterea acestei necesităţi a vieţii se găseşte deja ideea că antroposoful ar trebui să se implice într-un mod oarecare la veghea asupra semnelor timpului. În evoluţia lumii se întâmplă unele lucruri; omul, mai ales omul epocii noastre, trebuie să ajungă la o înţelegere adevărată cu privire la ce se întâmplă în evoluţia lumii în care trăieşte.

Cu privire la omul luat izolat, oricine ştie că trebuie să ia în considerare dezvoltarea sa proprie, nu numai faptele exterioare din ambianţa sa. Exprimat foarte grosolan, faptele exterioare sensibile, care se petrec acum, sunt trăite de oameni care au vârsta de cinci, zece, douăzeci, treizeci, cincizeci, şaptezeci de ani. Cu toate acestea, niciun om raţional nu va cere să se instituie aceeaşi relaţie cu faptele pentru toţi aceştia, indiferent de vârstă. Modul cum trebuie să se comporte oamenii faţă de ambianţă poate fi determinat numai dacă se ţine seama de dezvoltarea fiecăruia. Aşa cum orice om este supus unei anumite dezvoltări, aşa cum are forţe diferite ca copil, ca adult, la

mijlocul vieţii, şi ca bătrân, tot aşa omenirea, în cursul evoluţiei ei, este în esenţa sa altceva în secolul al XX-lea decât era în secolul al XV-lea sau chiar în timpul Misteriului de pe Golgota. Este o foarte mare lipsă a timpurilor noastre că nu se cunoaşte faptul că există concepţia potrivit căreia se poate vorbi cu totul abstract despre om sau despre omenire, în general, şi că această omenire este supusă unei evoluţii.

Acum se pune întrebarea: Cum se ajunge la o înţelegere mai exactă a acestor probleme? Vă amintiţi că am discutat adeseori despre un aspect important care priveşte această evoluţie.

Perioada greco-romană, care se întinde din secolul al VIII-lea î.Hr. până în secolul al XV-lea d.Hr., aproximativ, o considerăm perioada culturală a sufletului raţiunii, iar perioada care a început în secolul al XV-lea aparţine perioadei culturale a sufletului conştienţei. Prin aceasta am stabilit un lucru esenţial pentru evoluţia umanităţii, în ceea ce priveşte timpul nostru. Noi ştim, prin aceasta, că forţa cea mai importantă pe care putem conta în evoluţia umanităţii între secolul al XV-lea şi până la începutul mileniului al patrulea este sufletul conştienţei. Dar în adevărata ştiinţă a spiritului nu este îngăduit să ne menţinem la generalităţi şi abstracţiuni; trebuie văzute, sesizate pretutindeni faptele concrete. Abstracţiunile servesc numai când cineva este curios într-un sens foarte obişnuit. Dacă vrem să facem din ştiinţa spiritului o forţă de viaţă trebuie să fim mai mult serioşi decât curioşi, nu trebuie să ne oprim la asemenea abstracţiuni ca cele despre care tocmai am vorbit. Este foarte corect, chiar deosebit de important, faptul că trăim în epoca sufletului conştienţei, că trebuie avută în vedere în mod preferenţial dezvoltarea sufletului conştienţei, dar nu trebuie să ne oprim aici.

Dacă vrem să ajungem la o anumită concepţie despre lucruri, trebuie să privim, înainte de orice, cu mai mare atenţie spre fiinţa omului însuşi. Noi oamenii suntem alcătuiţi, în sens antroposofic, când coborâm de sus în jos, din Eu, din corp astral, corp eteric, pe care l-am numit în ultimul timp şi corp al forţelor formatoare, şi din corp fizic. Dintre aceste mădulare ale naturii umane, de fapt, numai Eul este cel în care trăim şi acţionăm spiritual-sufleteşte mai întâi. Doar Eul ne-a fost dăruit prin evoluţia noastră terestră şi de către Spiritele formei care o dirijează. Tot ceea ce pătrunde în conştienţa noastră pătrunde prin Eul nostru. Iar când Eul nu se manifestă în aşa fel încât să poată fi în legătură cu lumea exterioară – chiar dacă prin intermediul celorlalte

corpuri –, atunci avem tot atât de puţină conştienţă ca în perioada cuprinsă între adormire şi trezire. Eul este ceea ce ne leagă de lumea înconjurătoare. Corpul astral ne-a fost dat în cursul dezvoltării lunare care a premers dezvoltării pământeşti, corpul eteric în cursul dezvoltării solare anterioare celei lunare, corpul fizic l-am primit ca primă structură în cursul evoluţiei saturniene.

Dar, dacă veţi urmări descrierea acestor corpuri în ***Ştiinţa ocultă în linii mari***, veţi vedea cât de complicat a fost procesul naşterii a ceea ce este omul constituit din patru mădulare. Din datele furnizate de Ştiinţa ocultă nu se vede că la structurarea fiinţei umane în trei învelişuri au coacţionat spirite aparţinând tuturor ierarhiilor? Nu vedem oare că ceea ce ne învăluie sub formă de corp fizic, corp eteric, corp astral este de natură foarte, foarte complicată? Nu numai că ierarhiile au colaborat la formarea acestor învelişuri, dar ele mai lucrează încă în interiorul lor. Cei care cred că omul este doar o asamblare de oase, sânge, carne etc., despre care ne povesteşte ştiinţa naturii curentă, fiziologia, biologia sau anatomia, nu-l înţeleg.

Dacă ne apropiem de realitatea acestei fiinţe, vedem cum în tot ceea ce se petrece în învelişurile umane, fără conştienţa noastră, interacţionează cu înţelepciune entităţi spirituale ale ierarhiilor superioare. Din schiţa pe care am făcut-o în Ştiinţa ocultă cu privire la coacţionarea diferitelor spirite ale ierarhiilor superioare pentru a putea fi realizat omul, puteţi înţelege cât de complicată trebuie să fie această problemă în toate detaliile ei. Şi totuşi, dacă se urmăreşte înţelegerea omului, este indispensabilă apropierea tot mai mare de detalii, de concret.

Bineînţeles, este deosebit de greu să cuprinzi, în acest domeniu, chiar şi numai în gând, o problemă concretă. Aceste probleme concrete sunt foarte complexe. Gândiţi-vă că cineva ar vrea să întrebe: Ce face, în ciclul evolutiv actual al omenirii, în anul 1918, în corpul eteric al omului, să spunem, ierarhia serafimilor sau aceea a Tăriilor? Această problemă se poate pune aşa cum am pune, de exemplu, întrebarea: Plouă acum la Lugano sau nu? Nu vom putea găsi răspunsul nici într-un caz nici în celălalt prin reflectare sau numai printr-o teorie, ci prin apropierea de fapte. Cum ne putem informa? Aşa cum, printr-o telegramă sau o scrisoare sau pe altă cale asemănătoare, eu pot întreba dacă plouă sau nu la Lugano, tot aşa trebuie să ne informăm, printr-o pătrundere adevărată în fapte, ce sarcină anume au de

îndeplinit Sfintele înţelepciuni sau Sfintele Tronuri în actuala epocă a umanităţii, în corpul eteric al omului. Însă o întrebare ca cea formulată acum este deosebit de complicată şi noi nu putem decât să ne apropiem într-o oarecare măsură de domeniile în care apar astfel de dileme. De fapt, acest domeniu este protejat, pentru ca omului să nu-i crească aripile până la cer, iar el să devină hipercurajos şi mândru, dacă năzuieşte spre cunoaştere adevărată.

Perspectivele cele mai apropiate care ne privesc întrucâtva nemijlocit sunt cele pe care le putem vedea cu claritate. Noi trebuie să vedem clar, în cazul în care nu vrem să dormim şi să privim în mod pasiv evoluţia umană. Aşadar, vreau să vă vorbesc despre o problemă care nu este atât de vagă ca întrebarea: Ce fac Tăriile sau Sfintele Tronuri în corpul nostru eteric? Este vorba de o întrebare care trebuie să-l privească pe omul prezentului: Ce fac fiinţele cele mai apropiate omului, îngerii (Angeloi), în epoca actuală a umanităţii în corpul astral?

Corpul astral, dacă privim în fiinţa noastră interioară, este cel mai apropiat de Eul uman. Aşadar, este de sperat că răspunsul dat întrebării puse mai înainte ar putea să ne intereseze în mod deosebit. Îngerii sunt ierarhia imediat următoare ierarhiei umane. Aşadar, punem o întrebare modestă, dar vom vedea că răspunsul este foarte important pentru noi.

Ce putem să spunem oare despre problema ridicată de o astfel de întrebare? Cercetarea spiritului, făcută cu seriozitate, nu este o joacă cu reprezentări sau cu cuvinte, ci acţionează cu adevărat în domeniile în care lumea spirituală devine intuitivă. În felul acesta, ceva apropiat poate chiar să fie privit. Dar la această întrebare se poate răspunde cu exactitate, de fapt, numai în epoca sufletului conştienţei.

Aţi putea gândi: Dacă această întrebare ar fi fost pusă în alte epoci, probabil am fi avut un răspuns. Dar nici în perioada clarviziunii de tip atavic şi nici în perioada culturii greco-latine nu s-ar fi putut răspunde la această întrebare, deoarece imaginile care erau primite în suflet întunecau observaţiile asupra faptelor îngerilor în corpul nostru astral. Nu se putea vedea nimic tocmai datorită faptului că oamenii aveau imaginile pe care le furniza clarvederea atavică. Iar în perioada greco-latină gândirea nu era încă atât de puternică cum este acum. Gândirea a evoluat în perioada naturalist-ştiinţifică, astfel încât perioada sufletului conştienţei este cea în care se poate pătrunde în mod conştient într-o problemă ca cea formulată mai sus. Ea trebuie să

exprime fecunditatea ştiinţei spiritului, şi anume faptul că nu închidem gura altora cu teorii, ci ştim să spunem lucruri care au o semnificaţie activă, deosebită pentru viaţă.

Ce fac îngerii în corpul nostru astral? Putem afla numai dacă urcăm până la un anumit grad de conştienţă clarvăzătoare, astfel încât să vedem ce se întâmplă în corpul nostru astral. Aşadar, trebuie urcat cel puţin până la un anumit grad de cunoaştere imaginativă, ca să putem da un răspuns întrebării de mai sus. Atunci vom afla că aceste entităţi aparţinând ierarhiei îngerilor (Angeloi) – şi într-un anumit mod fiecare înger îşi are sarcina sa pentru fiecare om, dar şi prin coacţionarea lor – formează imagini în corpul astral uman. Ei formează aceste imagini sub îndrumarea Spiritelor formei. Dacă nu urci la cunoaşterea imaginativă nu ştii că în corpul nostru astral se formează în continuu imagini, care iau naştere şi trec. Dacă asemenea imagini nu s-ar forma, nu ar avea loc o evoluţie a umanităţii în viitor, care să corespundă intenţiilor Spiritelor formei. Ceea ce vor Spiritele formei să realizeze cu noi până la sfârşitul evoluţiei pământene, şi mai departe, trebuie să dezvolte mai întâi ca imagini, din care se va naşte mai târziu omenirea transformată, realitatea. Aceste imagini le formează încă de pe acum în corpul nostru astral Spiritele formei, prin intermediul îngerilor. Îngerii formează, în corpul astral uman, imagini care pot fi atinse cu gândirea dezvoltată până la clarviziune, şi pe care noi le putem urmări. Reiese cu claritate că aceste imagini se formează după impulsuri foarte exacte, după principii foarte precise. Ele se formează în aşa fel, încât în aceste imagini se află într-o anumită măsură forţe care vor contribui la evoluţia viitoare a omenirii. Oricât de ciudat ar suna ce voi spune, în această activitate îngerii au o viziune foarte clară privind modelarea socială viitoare a vieţii umane pe Pământ: realizarea, în corpurile astrale umane, a unor imagini care să aducă stări sociale foarte concrete în convieţuirea viitoare a oamenilor.

Oamenii se pot împotrivi recunoaşterii faptului că îngerii vor să declanşeze în ei idealuri viitoare, totuşi lucrurile aşa stau. În această acţiune funcţionează un principiu foarte precis, şi anume că în viitor niciun om nu va putea sta liniştit, savurându-şi fericirea, dacă alături de el se vor afla alţii care sunt nefericiţi. În viaţa fizică domneşte un anumit impuls de fraternitate, de comuniune a neamului omenesc, de frăţietate corect înţeleasă, cu privire la stările sociale. Acesta este un punct de vedere potrivit căruia îngerii formează imaginile în corpul

astral uman.

Dar mai există şi un al doilea impuls prin care îngerii formează imagini, dintr-un alt punct de vedere; ei nu urmăresc anumite intenţii numai cu privire la viaţa socială exterioară, ci şi cu privire la sufletul uman, la viaţa sufletească a oamenilor. În această privinţă, ei urmăresc, prin imaginile pe care le impregnează corpului astral, ca în viitor fiecare om să vadă în semenul său ceva de natură divină.

Deci, ţineţi minte! În funcţie de intenţia care sălăşluieşte în lucrarea îngerilor, se vor obţine rezultate diferite. Va trebui să nu mai contemplăm omul ca pe un animal superior dezvoltat numai prin calităţile sale fizice, atât în teorie cât şi în practică, ci să-l abordăm cu sentimentul că în el apare ceva care se revelează din fundamentele divine ale Cosmosului, prin carne şi sânge. Ceea ce este spus de îngeri în imagini este înţelegerea omului ca imagine revelată din lumea spirituală cu maximă seriozitate, cu maximă intensitate posibilă, cu maximă inteligibilitate.

Cândva, când acest lucru va fi realizat, rezultatele vor fi de o mare însemnătate. Orice religiozitate care se va dezvolta în viitor se va baza pe faptul că în fiecare om va fi recunoscut ca adevărat, în practica nemijlocită a vieţii, nu numai teoretic, chipul divinităţii. Atunci nu va putea să existe, nu va fi necesară nicio constrângere religioasă, căci orice întâlnire a unui om cu oricare alt om va fi dinainte o faptă religioasă, o taină, şi nimeni nu va avea nevoie, pentru menţinerea vieţii religioase, de o biserică specială care are aranjamente (dispoziţiuni) exterioare, pe plan fizic. Dacă se înţelege corect pe sine, Biserica nu poate urmări decât să devină inutilă în plan fizic, întrucât întreaga viaţă va deveni expresia suprasensibilului.

La baza lucrării îngerilor stă intenţia de a revărsa libertate deplină în viaţa religioasă a oamenilor. Mai există şi un al treilea element important: să se dea oamenilor posibilitatea de a ajunge, prin gândire, la spirit, de a trece, prin gândire, peste prăpastie, la trăirea în spiritual. Ştiinţa spiritului pentru spirit, libertate religioasă pentru suflet, fraternitate pentru trupuri, toate acestea sună ca o muzică a Universului, prin lucrarea îngerilor în corpurile astrale omeneşti. Nu trebuie decât să-ţi înalţi starea de conştienţă până la un alt nivel, să te simţi transpus în locul de lucru al îngerilor, în corpul astral uman.

Acum ne aflăm în perioada sufletului conştienţei, etapă în care îngerii acţionează în corpul astral uman în modul în care am spus mai

înainte. Oamenii trebuie să ajungă treptat, în mod conştient, la înţelegerea acestor lucruri; face parte din evoluţia umană. Cum se ajunge la înţelegerea a ceea ce am spus acum? Unde se realizează această lucrare? În prezent, ea se realizează încă în omul care doarme. Se află în stările de somn ale omului, în intervalul dintre adormire şi trezire. Se găseşte şi în stările de somn în care omul este treaz. Am vorbit adeseori despre faptul că oamenii, în ciuda faptului că sunt treji, realizează dormind cele mai importante treburi, de fapt, îşi petrec viaţa dormind. Şi vă pot da asigurarea, nu foarte îmbucurătoare, că, dacă priveşti viaţa în mod conştient, găseşti foarte, foarte mulţi oameni care dorm. Ei trăiesc fără să fie preocupaţi, fără să-i intereseze cele întâmplate, fără să se lege într-un fel de ce se petrece în jurul lor. Evenimentele mari ale lumii trec adeseori pe lângă ei, aşa cum trec pe lângă un om adormit, deşi oamenii par treji. Însă chiar când oamenii aflaţi în stare de veghe întâmpină dormind un lucru neobişnuit, în corpurile lor astrale se desfăşoară această lucrare importantă a îngerilor despre care v-am vorbit, în mod independent de ceea ce oamenii vor să ştie sau nu.

Astfel de lucruri se petrec adeseori într-un mod care trebuie să pară oamenilor cu adevărat enigmatic, paradoxal. În acest caz, unii sunt consideraţi nedemni de a intra într-o legătură oarecare cu lumea spirituală. În realitate însă un asemenea om nu este, în încarnarea actuală, decât o bonetă de noapte, care petrece dormind tot ce se întâmplă în jurul său; în corpul său astral însă îngerul lucrează la viitorul omenirii, acţionând din spirit de colectivitate îngerească. Corpul său astral este totuşi folosit, şi acest lucru poate fi observat chiar privind acest corp. Dar trebuie ca aceasta să se impună în conştienţa umană. Sufletul conştienţei trebuie să fie ridicat până la recunoaşterea a ceea ce nu poate fi aflat decât pe o asemenea cale.

După ce am făcut această introducere, veţi înţelege de ce acum vă atrag atenţia asupra faptului că tocmai perioada sufletului conştienţei împinge spre un eveniment foarte exact şi că, deoarece avem de-a face cu sufletul conştienţei, va depinde de oameni cum se va desfăşura acest eveniment în evoluţia umanităţii. Evenimentul se poate produce cu un secol mai devreme sau mai târziu, dar el trebuie să pătrundă în evoluţia omenirii. El ar putea fi caracterizat, spunând că oamenii trebuie să ajungă, prin sufletul conştienţei, prin gândirea lor conştientă, la a vedea cum pregătesc îngerii viitorul omenirii. Ceea ce

ne învaţă ştiinţa spiritului în acest domeniu trebuie să devină înţelepciune de viaţă practică, încât oamenii să poată avea convingerea fermă că este bunul propriei lor raţiuni înţelegerea faptului că îngerii vor acest lucru, aşa cum am arătat mai sus.

Neamul omenesc a progresat atât de mult cu privire la apropierea de libertatea sa, încât depinde de el dacă vrea să întâmpine dormind evenimentul amintit sau în deplină conştienţă. A-l întâmpina în deplină conştienţă înseamnă: În prezent, poate fi studiată ştiinţa spiritului, ea este la îndemâna tuturor. Dacă pe lângă aceasta se mai fac şi tot felul de meditaţii, dacă se ţine seama de indicaţiile practice din lucrarea ***Cum se dobândesc cunoştinţe despre lumile superioare?***, ideea este şi mai bine susţinută. Dar acest lucru se întâmplă chiar şi dacă se studiază numai ştiinţa spiritului, înţelegând-o conştient, în mod corect. În prezent, ştiinţa spiritului poate fi studiată fără a-ţi însuşi capacităţi clarvăzătoare; fiecare om poate să facă acest lucru, dacă nu-şi pune singur în cale prejudecăţi. Dacă studiază ştiinţa spiritului, oamenii se trezesc în conştienţa lor în aşa măsură, încât anumite evenimente nu sunt petrecute în stare de adormire; ele trec în stare conştientă.

Iar aceste evenimente le putem caracteriza foarte exact. În fond, faptul de a şti cum acţionează îngerul este numai faza pregătitoare. Aspectul principal este că într-un anumit moment va interveni un lucru cu o triplă semnificaţie. După cum am spus, în funcţie de comportarea oamenilor, evenimentul respectiv se va produce mai devreme sau mai târziu sau, în cazul cel mai rău, nu se va produce deloc. Ceea ce i se va arăta omenirii prin lucrarea îngerilor va avea o triplă semnificaţie. În primul rând se va vedea cum poate fi înţeleasă cu adevărat partea mai profundă a naturii umane, ca cel mai direct interes uman propriu. Da, va veni un moment pe care oamenii nu trebuie să-l petreacă dormind, când ei vor primi, prin îngerii lor, un impuls stimulator din lumea spirituală, care va acţiona în sensul creşterii interesului pe care-l vom avea pentru ceilalţi oameni. Această creştere a interesului pentru semenul nostru nu trebuie să se realizeze doar subiectiv, aşa cum îl dezvoltă oamenii în sine cu atâta comoditate, ci ca o zguduire, în timp ce omului îi va fi infuzat, în fapt, din lumea spirituală o anumită taină despre ce este celălalt om. Prin aceasta înţeleg ceva foarte concret, nu o evaluare teoretică oarecare, ci faptul că oamenii află în semenii lor ceva care îi poate interesa.

Acesta este un aspect care va cuceri viaţa socială în întregime. În al doilea rând, dinspre lumea spirituală îngerul va revela omului în mod incontestabil că impulsul lui Hristos condiţionează, pe lângă toate celelalte, şi libertatea religioasă deplină pentru oameni, că numai creştinismul adevărat face posibilă libertatea religioasă absolută. Iar în al treilea rând, este vorba de înţelegerea incontestabilă a naturii spirituale a lumii.

După cum am spus, acest eveniment trebuie să se producă în aşa fel, încât sufletul conştienţei să aibă o anumită relaţie cu el. Un asemenea fapt stă la baza evoluţiei omenirii, căci la aceasta lucrează îngerul, prin imaginile sale, în corpul astral uman. Vă atrag însă atenţia că acest eveniment este deja introdus în voinţa umană. Oamenii pot, desigur, să mai neglijeze câte ceva şi mulţi omit încă multe lucruri care trebuie să conducă la trăirea în stare de veghe a momentului la care ne-am referit.

Există însă, după cum ştiţi, şi alte fiinţe în evoluţia cosmică care au interes să abată omul din drumul său: sunt entităţile ahrimanice şi cele luciferice. Ceea ce am spus mai înainte se află în evoluţia divină a omului. Omul ar trebui, de fapt, dacă s-ar lăsa în voia propriei sale naturi, să ajungă la perceperea a ceea ce lucrează îngerul în corpul său astral. Dar evoluţia luciferică tinde să abată omul de la înţelegerea lucrării ierarhiei îngerilor. Pentru a realiza aceasta, ierarhiile luciferice îngrădesc voinţa liberă a omului. Ele îl împiedică să-şi exercite voinţa sa liberă prin aceea că-l face să fie o fiinţă bună – din acest punct de vedere, Lucifer vrea, de fapt, binele, spiritualul pentru om, dar el vrea să-l facă automat, fără ajutorul voinţei libere; omul trebuie să fie transpus, într-un anumit sens, în mod automat în clarviziune, după principii pozitive, dar entităţile luciferice vor să-i ia omului voinţa liberă, posibilitatea de a face răul. Ele vor ca el să acţioneze, prin spirit, cu o imagine spirituală, şi anume fără voinţă liberă. Fiinţele luciferice vor să-l transforme într-un automat.

Acest lucru se leagă de anumite taine precise ale evoluţiei. Entităţile luciferice sunt entităţi rămase pe alte trepte de evoluţie, care aduc în evoluţia normală lucruri străine. Aceste fiinţe luciferice au interesul ca omul să nu ajungă la voinţa liberă, pentru că ele însele nu au cucerit această voinţă liberă. Voinia liberă nu poate fi cucerită decât pe Pământ. Dar ele nu vor să aibă nimic de-a face cu Pământul, ele vor doar evoluţie saturniană, solară şi lunară şi să se oprească aici, nu vor

să aibă nimic de-a face cu evoluţia pământeană. Ele urăsc într-un anumit sens voinţa liberă a omului, acţionează cu spiritualitate înaltă, dar automat – acest fapt este deosebit de important – şi vor să ridice astfel omul la înălţimea lor spirituală. Vor să-l facă spiritual, dar automat. Prin aceasta s-ar crea pericolul ca omul, dacă devine prea devreme o fiinţă care acţionează automat, înainte ca sufletul conştienţei să funcţioneze pe deplin, să petreacă dormind acea revelaţie care trebuie să apară şi de care am vorbit.

Dar şi fiinţele ahrimanice lucrează împotriva acestei revelaţii. Ele se străduiesc ca omul să nu devină deosebit de spiritual, să omoare în om conştienta spiritualităţii sale. Ele vor să-i inducă omului ideea că, de fapt, el este doar un animal cu dezvoltare completă. În realitate, Ahriman este marele învăţător al darwinismului materialist, dar şi al preocupărilor tehnice şi practice în cadrul evoluţiei pământene, care nu vrea să fie valorizată decât viaţa umană care cade sub simţuri, care nu doreşte decât o tehnică înaintată, pentru ca omul să-şi satisfacă într-un mod mai rafinat aceleaşi necesităţi pe care şi le satisface şi animalul: de a mânca, de a bea şi altele. În vremurile noastre, spiritele ahrimanice se străduiesc să omoare în om, să-i întunece, prin tot felul de mijloace ştiinţifice rafinate, conştienţa faptului că este o imagine a lui Dumnezeu.

În vremurile mai vechi, spiritelor ahrimanice nu le-ar fi folosit la nimic să-i ascundă omului adevărul în acest mod. De ce? Încă din perioada greco-latină, dar şi mai mult în perioade mai vechi, în care omul mai dispunea de clarvederea atavică, de imagini, era indiferent cum gândea el. Omul privea în lumea spirituală cu ajutorul imaginilor. Ceea ce i-ar fi spus Ahriman cu privire la relaţiile sale cu animalele nu ar fi avut nicio relevanţă pentru nivelul său de trai. Gândirea a devenit puternică – am putea spune puternică în neputinţa sa – abia în a cincea perioadă postatlanteană, începând din secolul al XV-lea. Abia din această perioadă gândirea a devenit aptă să aducă sufletul conştienţei în domeniul spiritual, dar şi de a-l împiedica să pătrundă în lumea spirituală. Abia acum trăim timpul în care o teorie îi răpeşte omului pe cale conştientă, prin ştiinţă, natura sa divină şi experienţa dumnezeiescului. Acest lucru nu este posibil decât în epoca sufletului conştienţei. Din această cauză, spiritele ahrimanice se străduiesc să răspândească învăţături care ascund originea dumnezeiască a omului.

Din prezentarea acestor curente care se opun evoluţiei

normal-divine a omului se poate înţelege cum trebuie să-ţi organizezi viaţa pentru ca ceea ce trebuie să vină ca o revelaţie în evoluţia umană să nu o petreci dormind. Altminteri va rezulta o mare primejdie. Iar omul trebuie să fie atent la această primejdie; altfel în locul evenimentului extrem de important care trebuie să intervină în modelarea viitoare a evoluţiei pământene va apărea ceva care poate fi extrem de periculos pentru această evoluţie.

Anumite entităţi spirituale îşi dobândesc evoluţia prin om, în timp ce omul evoluează împreună cu ele. Îngerii care-şi dezvoltă imaginile în corpul astral uman nu fac aceasta în joacă, ci urmăresc un anumit rezultat. Însă deoarece acest lucru trebuie obţinut în viaţa pământeană, toată istoria ar deveni o joacă, dacă, după ce ar obţine sufletul conştienţei, oamenii nu ar mai da nicio atenţie acestei probleme. Dezvoltarea corpului astral al omului ar deveni o joacă. Dar prin faptul că acest lucru se realizează în omenire, el nu este o joacă, ci ceva foarte serios. De aici puteţi trage concluzia că lucrarea îngerilor trebuie să rămână ceva foarte serios în orice împrejurare. Închipuiţi-vă ce ar fi dincolo de culisele existenţei, dacă oamenii ar putea determina prin somnolenţa lor ca lucrarea îngerilor să fie o joacă!

Şi dacă totuşi s-ar întâmpla aceasta, dacă totuşi omenirea pământeană ar persevera să petreacă dormind evenimentul revelaţiei spirituale a viitorului? Dacă, de exemplu, oamenii ar petrece dormind partea mediană – aspectul care se referă la libertatea religioasă –, repetarea Misteriului de pe Golgota în plan eteric, despre care v-am vorbit adeseori, sau dacă ar petrece dormind celelalte evenimente, atunci ar fi necesar ca îngerii să se străduiască să obţină pe altă cale ce trebuie atins în corpul astral al oamenilor cu ajutorul imaginilor. Iar ceea ce oamenii nu lasă să fie atins în corpul lor astral prin starea de veghe, îngerii s-ar strădui să realizeze, în acest caz, prin intermediul corpurilor umane adormite. Aşadar, ceea ce oamenii ar petrece dormind în stare de veghe şi îngerii nu ar putea atinge din această cauză s-ar realiza cu ajutorul corpurilor fizice şi eterice culcate în pat. Acolo ar fi căutate forţele necesare atingerii scopului urmărit. Ceea ce nu poate fi obţinut cu ajutorul omului treaz, când sufletele treze se află în corpul eteric şi în cel fizic, poate fi obţinut cu ajutorul corpurilor eteric şi fizic, atunci când oamenii care ar trebui să vegheze sunt în afară cu Eul şi cu corpul lor astral.

Aceasta este marea primejdie pentru perioada conştienţei. Este

evenimentul care s-ar mai putea petrece, dacă oamenii n-ar vrea să se întoarcă spre viaţa spirituală înaintea începutului mileniului al treilea. Puţin ne mai desparte de începutul mileniului al treilea. După cum se ştie, el începe cu anul 2000. S-ar mai putea încă întâmpla ca ceea ce ar trebui să se realizeze cu oameni în stare de veghe, ceea ce trebuie atins de îngeri cu lucrarea lor să se obţină cu corpurile adormite ale acestora; îngerii ar trebui să-şi retragă întreaga lucrare din corpul astral al omului, pentru a o cufunda în corpul eteric, în vederea realizării ei. Dar omul nu s-ar regăsi în această lucrare! Aşa că ea ar trebui să se realizeze în corpul eteric, când omul nu este prezent, căci dacă ar fi prezent în stare de veghe el ar împiedica-o.

V-am dezvoltat ideea de bază a problemei. Dar ce s-ar întâmpla dacă îngerii ar trebui să săvârşească o astfel de lucrare, în corpurile eteric şi fizic, fără participarea omului, în timpul somnului acestuia? Prin aceasta, în evoluţia omului ar pătrunde în mod necondiţionat un lucru cu o triplă semnificaţie. În primul rând, în corpurile oamenilor adormiţi, fără ca aceştia să participe cu corpul lor astral şi cu Eul lor, s-ar produce ceva pe care el l-ar afla apoi nu datorită libertăţii, ci, preformat, când se trezeşte dimineaţa. L-ar găsi preexistent. Astfel, el devine instinct în loc de conştienţă a libertăţii, şi din această cauză este nociv. Şi anume, în cazul când ar apărea primejdia despre care am vorbit, prin intermediul unor îngeri, anumite cunoştinţe instinctive ameninţă să devină pernicioase, cunoştinţe care trebuie să intervină în natura umană şi care sunt legate de Misteriul naşterii şi al concepţiei, cu întreaga viaţă sexuală. Chiar şi îngerii ar suferi atunci o anumită transformare despre care nu pot vorbi, pentru că aparţine acelor taine superioare ale ştiinţei iniţierii despre care, în prezent, nu este îngăduit să se pomenească niciun cuvânt. Se poate însă spune: Ceea ce se petrece în cadrul evoluţiei umanităţii ar consta în faptul că în locul conştienţei luminoase, treze, în mod util, şi-ar face apariţia, în mod dăunător, anumite instincte aparţinând vieţii şi esenţei sexuale, instincte care nu ar însemna pur şi simplu rătăciri, ci ar trece în viaţa socială, ar aduce modelări în viaţa socială; înainte de orice ele ar face ca prin ceea ce ar pătrunde în sângele lor, ca urmare a vieţii sexuale, să nu se dezvolte vreun fel de fraternitate pe Pământ, ci o continuă opoziţie faţă de fraternitate. Aceasta ar fi însă, atunci, instinct.

Aşadar, vine momentul hotărâtor când se va putea merge, întrucâtva, spre dreapta, şi atunci se impune o stare de veghe; sau se

merge spre stânga, şi atunci se poate dormi, dar, în acest caz, apar instincte care vor fi înspăimântătoare. Ce vor spune savanţii naturalişti când vor apărea asemenea instincte? Vor spune că este o necesitate naturală: Trebuia să se întâmple astfel, face parte din evoluţia umanităţii.

Prin ştiinţa naturii nu se poate atrage atenţia asupra acestor lucruri, căci din punct de vedere naturalist-ştiinţific ar fi explicabil şi faptul că oamenii devin îngeri şi faptul că ei devin diavoli. Despre ambele situaţii ştiinţa naturii ar spune acelaşi lucru: ce a rezultat provine din ceea ce a precedat – marea înţelepciune a explicaţiilor cauzale ale naturii! Ştiinţele naturii nu vor observa nimic referitor la evenimentul despre care am vorbit, căci este de la sine înţeles că, atunci când oamenii vor deveni pe jumătate diavoli prin instinctele lor sexuale, ele vor privi acest lucru ca pe o necesitate naturală. Aşadar, problema nu poate fi explicată de ştiinţele naturii: totul este explicabil ştiinţific. Asemenea lucruri nu sunt inteligibile decât prin cunoaşterea spirituală, prin cunoaşterea suprasensibilă.

Acesta este un aspect. În al doilea rând, din lucrarea producătoare de transformări a îngerilor va mai rezulta ceva pentru omenire: cunoaşterea instinctivă a anumitor remedii, dar o cunoaştere nocivă. Tot ceea ce ţine de medicină va cunoaşte o stimulare uriaşă în sens materialist. Se va obţine în mod instinctiv cunoaşterea forţei vindecătoare a anumitor substanţe şi a anumitor procedee şi se vor produce prin aceasta imense pagube, dar ele vor fi numite utile. Ceea ce este bolnav va fi considerat sănătos, căci se va ajunge la un anumit procedeu care va plăcea omului bolnav. Pur şi simplu va plăcea, ceea ce îi conduce pe oameni, pe o anumită cale sau direcţie, spre nesănătate. Aşadar, va fi amplificată tocmai cunoaşterea forţei de vindecare a anumitor procese, a anumitor procedee, dar aceasta va conduce la situaţii deosebit de dăunătoare. Căci se va afla, prin anumite instincte, ce fel de boli pot fi provocate cu ajutorul anumitor substanţe şi procedee şi se va putea controla după criterii cu totul egoiste dacă să fie provocată sau nu o îmbolnăvire.

Al treilea lucru care va rezulta din lucrarea îngerilor va fi cunoaşterea anumitor forţe cu ajutorul cărora se va putea determina uşor armonizarea anumitor vibraţii, având ca urmare eliberarea în lume a unor mari forţe maşinale. Tocmai pe această cale se va cunoaşte în mod instinctiv o anumită conducere spirituală a esenţei

maşinale mecanice şi întreaga tehnică va ajunge la procedee haotice. Dar aceste căi haotice vor plăcea şi vor servi deosebit de bine egoismului oamenilor.

Cele spuse până acum constituie o înţelegere concretă a evoluţiei existenţei, o concepţie despre viaţă pe care n-o va putea evalua decât cel care va înţelege că o concepţie nespirituală despre viaţă nu poate ajunge la claritate în această problemă. Dacă s-ar instaura o medicină dăunătoare omului, dacă s-ar produce o rătăcire a instinctelor sexuale, o agitaţie înspăimântătoare în ceea ce este mecanism al Cosmosului în valorificarea forţelor naturale prin forţe spirituale, o concepţie nespirituală despre lume nu ar putea pătrunde toate aceste lucruri, nu ar vedea cum se rătăceşte de la calea adevărată. Acelaşi lucru se întâmplă cu omul, care, atât timp cât doarme, nu poate vedea hoţul care se apropie de el; el constată mai târziu ceea ce s-a întâmplat, când se trezeşte, dar acea trezire nu va fi plăcută pentru el! Omul va fi încântat de lărgirea instinctivă a cunoaşterii sale, a forţelor vindecătoare, ar resimţi un anumit moment în urmărirea unor rătăciri ale instinctelor sexuale, şi ar considera această rătăcire ca pe o modelare a supraumanului, a lipsei de prejudecăţi, a nepărtinirii. Într-un anumit sens, urâtul ar deveni frumos, iar frumosul urât, şi nu s-ar observa nimic din toate acestea, pentru că totul ar fi privit ca o necesitate naturală. Dar ar fi o rătăcire de la calea care este prescrisă esenţei omului.

Cred că dacă se realizează o înţelegere pentru modul cum ştiinţa spiritului pătrunde în felul de a gândi se poate ajunge şi la adevăruri ca cele prezentate azi şi se poate extrage ce este necesar din tot ce ţine de ştiinţa spiritului: aceasta este o îndatorire faţă de viaţă. Oriunde ne-am afla, orice am avea de realizat în lume, vom putea gândi că acţiunea noastră trebuie să fie saturată şi străluminată de conştienţa antroposofică. Atunci vom contribui cu adevărat la înaintarea umanităţii în sensul corect al evoluţiei ei.

Omul se înşală amarnic dacă crede că ştiinţă spiritului, înţeleasă cu seriozitate şi cu demnitate, îl abate de la lucrul practic, în viaţa sa. Adevărata ştiinţă a spiritului trezeşte interesul pentru lucruri ca cele pe care le-am discutat azi. Se poate pune întrebarea: Viaţa trează este dăunătoare somnului? Dacă vom considera că privirea în lumea spirituală este, faţă de starea de veghe obişnuită, o trezire mai avansată, aşa cum trezirea obişnuită este o trezire din somn, atunci,

pentru a înţelege comparaţia, putem pune întrebarea: Poate oare viaţa în starea de veghe să dăuneze vreodată somnului? Da, dacă nu este ordonată! Dacă cineva îşi petrece viaţa de veghe în mod ordonat, el va avea şi un somn sănătos, şi dacă îşi petrece viaţa trează moţăind, leneş, comod, nu va munci, atunci şi somnul său va fi nesănătos. La fel stau lucrurile şi cu privire la viaţa pe care ne-o însuşim prin ştiinţa spiritului ca viaţă trează. Dacă realizăm în noi o relaţie ordonată cu lumea spirituală, cu ajutorul ştiinţei spiritului, atunci, aşa cum somnul este reglat de o viaţă trează sănătoasă, prin relaţia corectă cu lumea spirituală, şi interesele noastre legate de viaţa obişnuită care cade sub influenţa simţurilor vor fi dirijate pe căi corecte.

Cel care observă viaţa în vremurile noastre trebuie să doarmă, dacă nu devine atent la diferite lucruri din jur. Cât s-au făLit oamenii, mai ales în ultimele decenii, cu practica lor de viaţă! S-a ajuns până acolo, încât, în ultimele decenii, cei care dispreţuiesc mai mult idealul, spiritualul se află în posturi de conducere. Şi s-a putut vorbi elogios pe tema practicii vieţii atâta timp cât omenirea nu a fost târâtă în ea. Abia acum încep unii să se vaite, dar cei mai mulţi o fac cu totul instinctiv, spunând: Trebuie să vină un alt timp, trebuie să apară idealuri noi! Dar este doar o văicăreală. Dacă lucrurile s-ar produce în mod instinctiv, fără o trăire conştientă a Sinelui în ştiinţa spiritului, atunci se ajunge mai degrabă la degradarea a ceea ce trebuie trăit în viaţa trează decât la o tranziţie favorabilă evoluţiei. Cine mai ţine azi discursuri cu aceleaşi cuvinte cu care oamenii sunt învăţaţi de mult timp ar mai putea primi unele aplauze. Dar oamenii vor trebui să se obişnuiască să audă şi alte cuvinte, alte exprimări, pentru ca din haos să se nască din nou un cosmos social.

Dacă, într-o epocă oarecare, cei care ar trebui să vegheze neglijează acest lucru şi nu intuiesc ce urmează să se întâmple cu adevărat, atunci nu se va împlini nimic, ci fantoma epocii anterioare va circula, aşa cum în multe comunităţi religioase circulă azi fantomele trecutului şi cum, de exemplu, în viaţa noastră juridică bântuie în multe situaţii fantoma vechii Rome. Ştiinţa spiritului trebuie să facă în aşa fel, încât omul să devină liber tocmai în această privinţă în perioada sufletului conştienţei, să-l conducă la observarea unui fapt spiritual, să vadă ce face îngerul în corpul nostru astral. A vorbi în mod abstract despre îngeri etc. reprezintă doar un început; progresul trebuie obţinut vorbind concret, răspunzând, referitor la epoca

noastră, la întrebări care ne privese. Deoarece îngerul ţese imagini în corpul nostru astral, aceste imagini trebuie să conducă la modelarea noastră în viitor, şi această modelare trebuie să fie realizată prin sufletul conştienţei. Dacă nu am avea sufletul conştienţei, ar interveni alte spirite, alte ierarhii, pentru a realiza ceea ce concep îngerii. Dar deoarece trebuie să dezvoltăm sufletul conştienţei, nu intervin alte spirite în această lucrare.

Desigur, în epoca egipteană au acţionat alţi îngeri. Curând după aceea au intervenit alte spirite, şi tocmai prin aceasta omului i s-a întunecat conştienţa sa atavic clarvăzătoare. Aşadar, oamenii au ţesut un văl, pentru că au văzut acest lucru în clarviziunea lor atavică, un văl întunecat, care a acoperit faptele îngerilor: Dar acum omul trebuie să dea la o parte acest văl. Din această cauză el nu trebuie să întâmpine dormind ceea ce este introdus în viaţa sa conştientă în epoca care se va încheia înainte de al treilea mileniu. Să nu preluăm din ştiinţa spiritului de orientare antroposofică numai învăţături, să preluăm şi proiecte! Acestea ne vor da forţă pentru a fi treji.*

— Paragraful este, în mod evident, incomplet; probabil au fost omise fraze sau cuvinte importante. Sensul acestui pasaj devine clar dacă avem în vedere şi expunerea din Conducerea spirituală a oamenilor şi a omenirii, cap. 2. (nota red.)

Putem învăţa să ne menţinem treji, ţinând seama de unele lucruri. Să începem cu starea de veghe. În fond, nu trece nicio zi în care în viaţa noastră să nu se întâmple o minune. Dacă într-o zi oarecare nu ni se întâmplă nicio minune, nu înseamnă că ea nu a avut loc ci, pur şi simplu, că noi nu am observat-o. Încercaţi să vă treceţi, într-o seară, viaţa în revistă. Veţi descoperi o întâmplare mai mică sau mai mare despre care veţi spune că s-a produs cu totul uimitor în existenţa dumneavoastră. Puteţi realiza aceasta dacă gândiţi suficient de cuprinzător, dacă veţi acoperi cu ochiul sufletului evenimente ale vieţii într-un mod exhaustiv. Dar un asemenea lucru nu se practică în viaţa obişnuită pentru că omul nu se întreabă ce anume nu s-a produs din cauza unei întâmplări oarecare.

În viaţa obişnuită nu ne sinchisim, în general, de lucruri care, dacă s-ar fi produs, ne-ar fi modificat existenţa în mod fundamental. Dincolo de aceste lucruri care au fost eliminate din viaţa noastră pe o cale oarecare, multe altele ne educă să fim oameni treji. Câte lucruri mi s-ar fi putut întâmpla azi? Dacă îmi pun în fiecare seară această

întrebare şi trec în revistă apoi diferite întâmplări care ar fi putut avea cutare sau cutare consecinţă, de aceste întrebări se leagă scrutări ale vieţii care produc starea de trezire. Este un început care ne duce mai departe, şi care în final ne conduce la aceea că nu explorăm numai ce înseamnă în viaţa noastră faptul că, de exemplu, vrem să ieşim la ora zece jumătate şi că în ultima clipă a apărut cineva care ne-a reţinut; suntem iritaţi de aceasta, dar nu ne întrebăm ce s-ar fi putut întâmpla dacă am fi plecat la timpul fixat, aşa cum ne planificasem.

Altă dată, am vorbit mai pe larg despre astfel de lucruri. De la observarea a ceea ce este negativ în viaţa noastră, care însă poate constitui o mărturie a conducerii pline de înţelepciune a existenţei noastre, până la observarea îngerului care lucrează în corpul nostru astral este un drum drept şi sigur pe care-l putem urma. Despre acestea vom vorbi peste opt zile, când vom susţine a doua conferinţă.

Rudolf Steiner
CUM ÎL GĂSESC PE HRISTOS?
GA 182

Zürich, 16 octombrie 1918

În legătură cu reflecţiile pe care le-am expus aici săptămâna trecută cu privire la participarea la lumea spirituală la care sufletul omenesc trebuie să năzuiască în viitor, aş dori să aprofundez unele aspecte care sunt legate de acel mod de a trăi Misteriul lui Hristos ce trebuie pregătit prin idealuri spirituale cum sunt cele pe care le-am analizat de curând.

Dacă cercetăm omul de pe poziţii antroposofice, vom aduce în cursul expunerii de azi o oarecare iluminare a acestui enunţ – aşadar, dacă cercetăm omul în viaţa sa sufletească, aşa cum o putem face în prezent cu mijloacele ştiinţei spiritului, putem spune că în măsura în care ea este legată, pe de o parte, de viaţa corporală, iar pe de altă parte, de viaţa spirituală, are loc o înclinaţie triplă pentru lumea suprasensibilă. Această înclinaţie trebuie să fie contestată atunci când nu vrei să ştii nimic despre lumea suprasensibilă. Omul are o înclinaţie pentru a recunoaşte ceea ce poate fi numit, în general, divinul. O a doua înclinaţie este aceea pentru recunoaşterea lui Hristos; vorbim, desigur, despre omul aflat în ciclul actual de evoluţie. O a treia înclinaţie este aceea pentru recunoaşterea a ceea ce se numeşte în mod curent Duhul sau Sfântul Duh. Ştiţi, desigur, că există oameni care

contestă aceste trei înclinaţii. Am trăit suficient contestarea divinităţii în lume, în cursul secolului al XIX-lea, când cel puţin în cadrul culturii europene lucrurile au atins o culme.

Întrucât în cadrul ştiinţei spiritului nu există îndoială cu privire la dumnezeiescul care se află în suprasensibil, dacă ne este îngăduit să ne exprimăm astfel, ne putem întreba acum din punctul de vedere al ştiinţei spiritului: Ce-i determină pe oameni să conteste dumnezeiescul în general, ceea ce în Sfânta Treime este numit Dumnezeu-Tatăl? Ştiinţa spiritului ne arată că în fiecare caz în care omul neagă pe Dumnezeu-Tatăl, aşadar existenţa unui dumnezeiesc în lume, acel dumnezeiese care este recunoscut, de exemplu, şi în religia israelită, există o îmbolnăvire, o deficienţă fizică în corpul uman. Pentru antroposof, a fi ateu înseamnă a fi bolnav. Bineînţeles, este o boală pe care medicii nu o tratează; ei înşişi suferă adeseori de această boală, care nu este cunoscută de medicina actuală. Dar este o boală pe care ştiinţa spiritului o descoperă în om când acesta contestă ceea ce trebuie să simtă în prezent, nu prin constituţia sa sufletească, ci prin cea corporală. Dacă neagă ceea ce-i dă un sentiment sănătos despre trupul său, că lumea este străbătută de ceva dumnezeiesc, atunci, conform conceptelor ştiinţei spiritului, el este bolnav, trupeşte bolnav.

Există foarte mulţi oameni care îl neagă pe Hristos. Negarea lui Hristos trebuie să fie considerată de ştiinţa spiritului o problemă de destin, care priveşte viaţa sufletească umană. Contestarea lui Hristos, ştiinţa spiritului trebuie s-o considere o nenorocire. Aşadar, negarea lui Dumnezeu este o boală, negarea lui Hristos o nenorocire. A-l putea găsi pe Hristos este o problemă de destin, este, într-un anumit sens, ceva care trebuie să intervină în karma omului. Este o nenorocire să nu ai nicio relaţie cu Hristos. A nega Duhul Sfânt constituie o lipsă de sensibilitate a propriului spirit. Omul este alcătuit din trup, suflet şi spirit sau Duh. El poate manifesta o anumită neînţelegere faţă de toate trei. O boală fizică adevărată prezintă ateismul faţă de divinitate. A nu găsi în viaţă acea legătură cu lumea care să permită recunoaşterea lui Hristos reprezintă o nenorocire. A nu găsi Duhul în interioritatea ta este o slăbiciune, într-un anume sens o idioţie, chiar dacă o idioţie mai rafinată şi nerecunoscută.

Acum se pune problema: Cum îl găseşte omul pe Hristos? Şi tocmai despre găsirea lui Hristos vrem să vorbim azi, acea găsire a lui Hristos care poate avea loc în cursul vieţii cu ajutorul sufletului

propriu. Se aude adeseori din partea unor suflete care sunt cu adevărat căutătoare punându-se întrebarea: Cum îl găsesc pe Hristos? Dacă dorești un răspuns cât mai corect la această întrebare cercetarea trebuie realizată într-un anumit context istoric. Să punem în fața sufletului un anumit context istoric, care ne va conduce apoi, în final, în considerațiile noastre de azi, la răspunsul căutat pentru întrebarea: Cum îl găsesc pe Hristos?

Știm că perioada istorică actuală a început, așa cum consideră antroposofia, în secolul al XV-lea. Dacă vrem să ne referim la un an mediu, se poate lua 1413. Dar dacă nu se caută neapărat un an anume, putem spune: În secolul al XV-lea viața sufletească a omenirii a devenit așa cum este în prezent. Dacă acest lucru nu este acceptat de istoria mai nouă, motivul se află în faptul că se iau în considerare numai evenimentele exterioare și nu se are în vedere că, de îndată ce ne întoarcem înapoi, dincolo de secolul al XV-lea, vedem că oamenii gândeau altfel, simțeau altfel, acționau, prin impulsurile lor, într-un mod diferit, erau radical diferiți în viața lor sufletească față de oamenii actuali. Perioada care se încheia atunci, în 1413, începuse în 747 î.Hr., deci în secolul al VIII-lea precreștin, astfel încât ceea ce numim în sens antroposofic perioada culturală greco-latină o cuprindem între anii 747 î.Hr. și 1413 d.Hr. În acest interval de timp a avut loc după cum știm, și anume, în prima treime a acestei perioade, Misteriul de pe Golgota.

Misteriul de pe Golgota a fost, timp de secole, pentru mulți oameni punctul de ancorare a întregii lor simțiri, a întregii lor gândiri. Acest Misteriu este cuprins, mai ales prin sentiment, în acele timpuri care au premers secolelor XV-XVI etc. Atunci a început citirea evangheliilor în cercuri largi ale populației. Dar tot atunci a început și disputa în jurul chestiunii dacă evangheliile sunt cu adevărat documente istorice. Iar această dispută a crescut, până la atingerea unei culmi în zilele noastre. Nu vrem să ne ocupăm azi de diferitele etape ale acestei dispute, care joacă un rol atât de mare mai cu seamă în cercurile teologiei protestante, vrem doar să aducem în fața sufletelor noastre ceea ce se poate spune azi referitor la ce se urmărește, de fapt, prin această dispută asupra Misteriului de pe Golgota.

În perioada materialistă s-a încetățenit obiceiul de a dovedi orice lucru pe cale materialistă. În istorie, „dovedit” înseamnă că ceva

este atestat documentar. Dacă se găsesc acte, se admite că un eveniment istoric despre care vorbesc acele acte s-a întâmplat cu adevărat. O asemenea forţă doveditoare nu ar putea fi probabil atribuită evangheliilor. Din cartea mea ***Creştinismul ca fapt mistic*** ştiţi ce sunt evangheliile. Ele sunt orice altceva în afară de documente istorice, ele sunt căni inspirate, cărţi iniţiatice. Mai de mult ele erau socotite documente istorice; apoi, prin cercetare adevărată, s-a dovedit că nu sunt documente istorice. S-a ajuns chiar la concluzia că toate documentele aflate în Biblie nu sunt documente istorice. Iar un cercetător american, pe nedrept considerat a fi teolog, *Adolf Harnack**, a stabilit, ca rezultat al cercetării mai noi a Bibliei, că ceea ce s-ar putea afla în mod istoric despre personalitatea lui Iisus Hristos se poate scrie pe o pagină *inquarto*. Numai că nici ceea ce s-ar scrie pe acea pagină *inquarto* nu poate fi susţinut din punct de vedere istoric! Real este numai faptul că nu există documente cu adevărat valabile cu privire la Misteriul de pe Golgota. Dacă, ca cercetător, îţi pui întrebarea dacă poate fi dovedit azi din punct de vedere istoric Misteriul de pe Golgota, trebuie spus că acest lucru nu poate fi realizat cu mijloace exterioare.

— Adolf von Harnack, 1851–1930, spune textual: „Sursele noastre despre prezenţa lui Iisus sunt – făcând abstracţie de unele informaţii importante venite de la apostolul Pavel – primele trei evanghelii. Tot ce mai ştim independent de aceste evanghelii despre viaţa şi propovăduirile lui Iisus se poate scrie comod pe o pagină inquarto, atât sunt de puţine". *Esenţa creştinismului*, Leipzig, 1901, p.13.

Este un lucru bine motivat. Misteriul de pe Golgota nu poate, potrivit înţelepciunii dumnezeieşti, să fie dovedit în mod exterior, materialist, din simplul motiv că, fiind cel mai important fapt petrecut în succesiunea evenimentelor Pământului, nu poate să fie intuit decât pe cale suprasensibilă. Cel care vrea să găsească aici o dovadă materialistă, prin critica pe care o face, ajunge la concluzia că nu există o astfel de dovadă. Omenirea trebuie să fie pusă în faţa deciziei de a recunoaşte că pentru a putea înţelege un eveniment ca Misteriul de pe Golgota este necesar să urmeze calea care duce la suprasensibil. Sufletul uman trebuie cumva forţat să găsească drumul spre suprasensibil, plecând de la toate dovezile sensibile. Există, aşadar, un bun motiv pentru ca Misteriul de pe Golgota să nu poată fi dovedit nici prin metodele ştiinţelor naturale şi nici ale istoriei. Tocmai acest lucru

va fi partea importantă a ştiinţei mai noi a spiritului; în timp ce orice ştiinţă exterioară bazată pe ceea ce cade sub simţuri va trebui să admită că nu mai are acces la Misteriul de pe Golgota, când însăşi teologia, în măsura în care este critică, se va manifesta în mod necreştin, ştiinţa spiritului va fi cea care va conduce omul spre Misteriul de pe Golgota, dar pe calea suprasensibilă pe care am descris-o în mai multe rânduri.

Acum ne putem întreba: Care este situaţia omenirii în cea de a patra epocă culturală postatlanteană, cea greco-romană, când a survenit Misteriul de pe Golgota? Ştiţi ce a înseamnat acea epocă. Omenirea se dezvoltă în timp, în aşa fel încât ea parcurge în acelaşi timp diferitele etape ale evoluţiei naturii umane. În epoca egipteano-caldeană care a premers anului 747 î.Hr.; omul a fost introdus, prin evoluţia sa, în ceea ce se numeşte sufletul senzaţiei; în epoca greco-romană în sufletul raţiunii, iar în anul 1413, în epoca a cincea postatlanteană, care este epoca noastră, în aşa-numitul suflet al conştienţei. Astfel încât putem spune: Esenţa culturii greco-latine între anii 747 î.Hr. şi 1413 d.Hr. constă în aceea că omenirea a fost educată – *dacă ne este îngăduită această expresie a lui Lessing** – să-şi folosească în mod liber sufletul raţiunii.

— *Educarea neamului omenesc*, 1780

Să ne punem acum întrebarea: Care a fost mijlocul acestei epoci? Putem admite că o epocă a cărei durată s-a întins de la 747, înainte de Misteriul de pe Golgota, până la 1413 a avut o perioadă de mijloc, până la care s-a dezvoltat în mod crescător sufletul raţiunii, iar după aceea a regresat sau a evoluat în mod descendent. Acest moment, uşor de calculat, este anul 333 după naşterea lui Hristos. 333 este, aşadar, un moment foarte important în evoluţia umanităţii, mijlocul epocii culturale greco-romane. Cu 333 de ani mai devreme se situează naşterea lui Hristos, aşadar ceea ce a condus la Misteriul de pe Golgota.

Putem evalua în mod corect întreaga situaţie a omenirii numai dacă ne întrebăm: Ce s-ar fi întâmplat, dacă nu ar fi survenit Misteriul de pe Golgota? Desigur, omenirea ar fi ajuns la mijlocul epocii a patra postatlanteene, în anul 333, numai prin forţele elementare proprii. Ea ar fi dezvoltat din sine însăşi toate facultăţile care aparţin sufletului raţiunii. În consecinţă, acestea sunt forţele pe care le-ar fi avut în secolele următoare.

Acest adevăr a fost modificat în mod esenţial prin faptul că a

avut loc Misteriul de pe Golgota. S-a întâmplat ceva de o deosebită măreţie. Pentru a caracteriza acest eveniment special, care dă un sens întregului Pământ, trebuie să considerăm ca fiind cel mai important punct de vedere faptul că nu există decât un acces suprasensibil la Misteriul de pe Golgota, că nu se poate ajunge la el decât pe cale suprasensibilă.

De ce ţine, de fapt, acest lucru? El este legat de faptul că omul, deşi s-a apropiat în a patra perioadă postatlanteană, către anul 333 d.Hr., de înflorirea maximă a sufletului raţiunii, între naştere şi moarte în corpul său fizic el era departe de a putea înţelege natura Misteriului de pe Golgota cu forţe umane obişnuite. Este vorba de faptul că ne putem dezvolta şi putem deveni foarte bătrâni, dar cu forţele pe care le desfăşurăm în noi, ca urmare a dezvoltării noastre corporale între naştere şi moarte, nu putem înţelege Misteriul de pe Golgota.

Din această cauză şi contemporanii lui Hristos, cei care-l iubeau, apostolii, puteau înţelege, atât cât trebuiau să înţeleagă, cum stau lucrurile cu Iisus Hristos numai datorită faptului că erau înzestraţi, într-un anumit sens, cu clarviziune atavică şi prin aceasta aveau o idee vagă despre cel care era printre ei. Dar acest lucru nu-l puteau realiza prin forţele umane proprii. Şi apoi, evangheliştii care s-au folosit şi de cărţi iniţiatice vechi au scris acele evanghelii grandioase cu ajutorul clarviziunii atavice vechi şi nu al forţelor care se dezvoltaseră în mod natural, din forţe umane corespunzătoare naturii. Dar sufletul uman se dezvoltă şi după ce a trecut de poarta morţii. Forţele sale raţionale continuă să crească şi după moarte. El învaţă să înţeleagă din ce în ce mai mult.

Acum survine ceva deosebit, şi anume contemporanii lui Hristos care se pregătiseră prin iubirea lor faţă de Hristos pentru o viaţă *în Christo* după moarte au înţeles pe deplin Misteriul de pe Golgota prin forţe umane proprii abia în secolul al III-lea după consumarea evenimentului. Aşadar, cei care trăiseră în acelaşi timp cu Hristos în calitate de apostoli şi învăţăcei au murit, şi în timp ce trăiau în lumea spirituală forţele lor au crescut exact cum cresc aici, pe Pământ. În momentul în care murim, noi nu deţinem aceeaşi înţelegere pe care o avem două sute de ani după moarte. Abia în secolul al II-lea, către al III-lea, oamenii au ajuns să înţeleagă, în împărăţia spirituală, ceea ce trăiseră cu două-trei secole mai înainte pe Pământ. Şi atunci ei au inspirat, cu experienţa lor din lumea spirituală, pe cei care se aflau pe

Pământ.

Citiţi, din acest punct de vedere, ce au scris aşa-numiţii părinţi ai Bisericii în secolele al II-lea şi al III-lea, atunci când a început inspiraţia în sens corect, şi vă veţi da seama cum se poate înţelege ce au spus ei despre Iisus Hristos. Ceea ce a fost inspirat de contemporanii morţi ai lui Iisus Hrtistos a început să fie scris în secolul al III-lea. Aceşti oameni ai secolului al III-lea, referindu-se la Iisus Hristos, au folosit un limbaj care, în parte, este de neînţeles pentru omul actual. Vom vorbi îndată despre acest om actual.

Vreau să citez pe cineva, aş putea cita şi alt nume, care vorbeşte dispreţuitor despre cultura materialistă actuală şi despre care cultura materialistă spune că ar fi exprimat o sintagmă înfiorătoare: *Credo quia absurdum est* – cred ceea ce este nebunesc, absurd, şi nu ceea ce este raţional. Vreau să mă refer la *Tertulian*.

Tertulian, aprox. 160–aprox. 220, scriitor bisericesc cartaginez. Opera sa privind apărarea creştinilor: *Apologeticum*

Când îl citezi pe Tertulian, care a trăit aproximativ în timpul în care a început să se manifeste inspiraţia venită de la contemporanii morţi ai lui Iisus Hristos şi care se afla sub această inspiraţie, atât cât putea să se afle că om, ai o impresie specială. Desigur, el scria aşa potrivit constituţiei sale umane. Poţi, desigur, să ai inspiraţii, dar ele sunt în funcţie de felul în care le poţi primi. Astfel, nici Tertulian nu a redat inspiraţiile într-un mod foarte exact, ci aşa cum le putea da expresie în creierul său uman: mai întâi, pentru că trăia într-un trup uman, muritor, iar în al doilea rând, pentru că într-o anumită privinţă era pătimaş şi fanatizat. El scria aşa cum îi venea inspiraţia, dar rezultatul era uimitor, dacă îl examinezi corect.

Din acest punct de vedere, Tertulian ne apare ca un roman fără o formaţie literară deosebit de înaltă, dar ca un autor cu o forţă de exprimare extraordinară. Se poate chiar spune: Tertulian este cel care a dat primul limbii latine posibilitatea de a exprima creştinismul. El este primul care a găsit posibilitatea de a pătrunde cu atâta căldură această limbă, cea mai prozaică şi lipsită de poezie, această limbă retorică, limba latină, datorită unui temperament aprins şi unei asemenea sfinte patimi, încât în opera sa trăieşte cu adevărat viaţa sufletească nemijlocită, mai cu seamă în *De carne Christi* sau şi în acea lucrare în care încearcă să respingă toate acuzaţiile aduse creştinilor. Ele sunt scrise cu o patimă sfântă şi cu o forţă de exprimare

extraordinară. Tertulian, deşi roman, era lipsit de prejudecăţi faţă de propria sa romanitate – aceasta se poate vedea în lucrarea *De carne Christi*. El a găsit cuvinte extraordinare pentru a-i apăra pe creştini de persecuţiile romanilor, a condamnat maltratarea creştinilor pentru a-i determina să-şi renege apartenenţa la Iisus Hristos, spunând: Oare comportarea voastră ca judecători faţă de creştini nu dovedeşte suficient că sunteţi nedrepţi? Trebuie să vă schimbaţi total procedeul pe care-l aplicaţi de obicei ca judecători, să nu-l folosiţi împotriva creştinilor. În alte situaţii, voi obligaţi prin maltratare un martor să mărturisească ceea ce este adevărat, ceea ce el crede cu adevărat. Faţă de creştini vă comportaţi exact invers. În general, vreţi să aflaţi prin tortură adevărul; în cazul creştinilor, vreţi să obţineţi minciuna. În mod asemănător, Tertulian a vorbit despre multe lucruri, în cuvinte care produceau efectul unui cui bătut în ţeastă.

La toate acestea se mai poate adăuga că pe lângă faptul că era un bărbat curajos, puternic, care percepea deşertăciunea slujbei romane făcute în cinstea zeilor, era şi un om care dovedea relaţiile sale cu lumea suprasensibilă. El scria în aşa fel, încât se vedea că omul ştie ce înseamnă să vorbeşti despre lumea suprasensibilă. El vorbea despre demoni aşa cum vorbea despre ceilalţi oameni. Tertulian spune: Întrebaţi-i pe demoni dacă Hristos, cel despre care creştinii afirmă că ar fi un zeu adevărat, este un zeu real! Puneţi faţă în faţă un creştin adevărat şi un posedat din care vorbeşte un demon şi veţi vedea că, dacă îl veţi face cu adevărat să vorbească, vă va mărturisi el însuşi că este un demon, căci el spune adevărul. Tertulian ştie că demonii nu mint, dacă sunt întrebaţi. Dar, tot demonii, atunci când creştinul îi întreabă din propria sa conştienţă, vă spun şi că Hristos este zeul adevărat. Numai că ei îl urăsc, pentru că îl combat. Veţi afla de la demoni că acesta este adevăratul Dumnezeu. Aşadar, Tertulian nu se referă numai la mărturia oamenilor, ci şi la aceea a demonilor. El se referă la demoni ca la martori care nu doar vorbesc, ci care şi mărturisesc că Hristos este Dumnezeu adevărat. Toate acestea Tertulian le spune din propria-i conştienţă.

Dacă îl cunoşti pe Tertulian ca scriitor, ai toate motivele să întrebi: Care era crezul său sufletesc adânc, cuprins de inspiraţia pe care tocmai v-am descris-o? Acest crez este foarte instructiv. Căci Teriulian avea o idee care trebuia să devină manifestă pentru omenire mult după vremea sa. El se mărturisea, în fond, ca aparţinând la trei

principii privind natura umană. Mai întâi, natura umană se poate încărca, în prezent – este vorba de vremea lui Tertulian, sfârşitul secolului al II-lea d.Hr. –, cu ruşinea de a contesta cel mai mare eveniment de pe Pământ. Dacă omul se urmează numai pe sine, el nu ajunge la cel mai mare eveniment de pe Pământ. În al doilea rând, sufletul său este prea slab pentru a înţelege acest eveniment. În al treilea rând, dacă urmăreşte numai ceea ce face posibil corpul său muritor, omului îi este absolut imposibil să obţină o relaţie cu Misteriul de pe Golgota. Aceste trei lucruri constituie mărturisirea de credinţă a lui Tertulian. El a rostit cuvintele: „*Crucificat a fost Fiul lui Dumnezeu**”; trebuie s-o credem, pentru că este ruşinos. El a şi murit; este credibil tocmai pentru că este o inepţie”. „Prorsus credibile est, quia inaptum est”. Această frază a fost rostită de Tertulian. Cealaltă frază care îi este atribuită – „Credo quia absurdum est” – nu se găseşte nicăieri, nici la Tertulian, nici la alt părinte al Bisericii. Cei mai mulţi oameni îi atribuie lui Tertulian numai această frază, care nu este adevărată. În al treilea rând, „Iar cel îngropat a înviat”; Tertulian spune: „Trebuie s-o credem, pentru că este imposibil”.

* „Crucificat a fost Fiul lui Dumnezeu”, Tertulian, în *De carne Christi* (după *Istoria idealismului* de Willmann, vol. 2, p. 133).

Este de la sine înţeles că această exprimare a lui Tertulian apare oamenilor moderni ca ceva de neacceptat. Să ne imaginăm că unul dintre cei pătrunşi în prezent de gândirea materialistă aude că cineva spune: Hristos a fost răstignit; trebuie s-o credem pentru că este ruşinos. Hristos a murit; trebuie s-o credem pentru că este o inepţie. Hristos a înviat cu adevărat; trebuie s-o credem pentru că este imposibil. Să ne reprezentăm ce relaţie poate dobândi un astfel de scrutător al lumii cu adevărat monist de azi cu astfel de afirmaţii.

Dar ce voia să spună Tertulian? El a devenit, chiar prin inspiraţia sa, un adevărat cunoscător de oameni pentru vremea sa, încât a recunoscut pe ce cale se afla natura umană. Oamenii se îndreptau spre secolele următoare ale celei de a patra perioade postatlanteene, cea greco-romană. Cu acelaşi număr de ani cu care Misteriul de pe Golgota premersese mijlocului acestei epoci (333 de ani), tot cu atâţia ani după această dată anumite forţe spirituale intenţionau să conducă evoluţia pământeană pe cu totul alte căi decât cele deschise de Misteriul de pe Golgota. 333 de ani după anul 333 înseamnă 666; *acesta este numărul despre care vorbeşte autorul*

Apocalipsei. Citiţi pasajele în care se referă la 666! Atunci trebuia să se întâmple, potrivit intenţiei anumitor forţe spirituale, ceva cu omenirea, şi s-ar fi întâmplat dacă nu ar fi survenit Misteriul de pe Golgota. Ar fi fost folosită calea descendentă care ar fi fost hotărâtă pentru omenire începând cu anul 333, ca moment de vârf al culturii sufletului raţiunii, în scopul aducerii omenirii în cu totul altă direcţie decât trebuia, potrivit intenţiei acelor entităţi dumnezeieşti de care era legată de la început, din perioada saturniană. Sufletul conştienţei, care trebuia să apară în lume mult mai târziu, ar fi fost dat umanităţii printr-un fel de revelaţie încă din anul 666. Dacă acest lucru ar fi devenit realitate, dacă s-ar fi împlinit intenţiile acelor entităţi opuse evoluţiei umane, dar care doreau să acapareze în beneficiul lor această evoluţie, omenirea anului 666 ar fi fost înzestrată cu sufletul conştienţei, aşa cum se va întâmpla mult după timpul nostru.

Vezi cap. 13, versetul 18 din *Apocalipsă*

Entităţile adverse zeilor iubitori de oameni vor să transpună într-un moment incipient, în care omenirea încă nu era matură pentru aşa ceva, ceea ce entităţile spirituale favorabile oamenilor vor realiza mult mai târziu. În felul acesta, ceea ce ar trebui să se întâmple la mijlocul perioadei noastre, deci cu 1080 de ani după anul 1413, adică în anul 2493 – abia atunci omul va fi avansat în ceea ce priveşte cuprinderea conştientă a propriei sale personalităţi –, ar fi fost inoculat omului în anul 666 de către forţe ahrimanic luciferice.

Ce urmăreau aceste fiinţe? Ele voiau să dea omului sufletul conştienţei, dar i-ar fi implantat astfel o natură care i-ar fi făcut imposibilă găsirea căii spre sinea spirituală, spre spiritul vieţii şi spre omul-spirit. Li s-ar fi închis oamenilor calea spre viitor şi ar fi fost îndrumaţi spre cu totul alte căi de evoluţie.

Istoria nu s-a derulat aşa cum s-a intenţionat, în acest mod fenomenal, extraordinar, dar diabolic, însă urmele acestei încercări se regăsesc totuşi în istorie. Ele s-au putut manifesta prin aceea că s-au petrecut lucruri despre care se poate spune că oamenii le fac pe Pământ, pentru că execută ce le indică anumite entităţi spirituale. Şi împăratul *Iustinian** a fost sluga anumitor entităţi atunci când el, care era un duşman al tuturor lucrurilor transmise din înalta înţelepciune a culturii greceşti, a închis în anul 529 şcoala filosofilor de la Atena, astfel încât tot ce mai rămăsese din erudiţia greacă a fost expulzat împreună cu înalta ştiinţă platonician-aristotelică şi a emigrat în

Persia. Mai înainte, când *Zeno Isauricus*", în secolul al V-lea, gonise, de asemenea, pe înţelepţii greci din Edessa, învăţaţii sirieni au fugit la Nisibis. În felul acesta, la apropierea anului 666 se adunase la academia persană de la Gondishapur cea mai aleasă clasă de erudiţi proveniţi din vechea cultură greacă şi care nu dăduse nicio atenţie Misteriului de pe Golgota. În cadrul academiei din Gondishapur propovăduiau învăţături cei ce erau inspiraţi de forţele luciferic-ahrimanice.

— Justinian, 527 – 565, împărat al Imperiului roman de răsărit.
** Zeno Isauricus, împărat 474 – 491. A închis şcoala de la Edessa prin edictul din 489.

Dacă în anul 666 s-ar fi întâmplat cele preconizate, dacă ar fi avut succes deplin ceea ce se intenţiona de către academia din Gondishapur, ar fi apărut încă din secolul al VII-lea oameni foarte învăţaţi, geniali, care ar fi călătorit prin vestul Asiei, prin nordul Africii, prin sudul Europei şi care ar fi răspândit acea cultură izvorâtă din învăţăturile academiei. Acea cultură trebuia să desăvârşească personalitatea omului, să instaureze sufletul conştienţei.

Dar acest lucru nu s-a întâmplat. Lumea luase deja o altă cale decât aceea care ar fi făcut posibil să se petreacă asemenea lucruri. Din această cauză, întregul şoc care urma să fie transmis culturii occidentale de către academia din Gondishapur a fost amortizat. Şi în loc să rezulte o înţelepciune faţă de care tot ce ştim azi despre lumea exterioară ar fi fost o bagatelă, în locul unei înţelepciuni obţinute prin inspiraţie, pe cale spirituală, care urma să ne spună tot ceea ce va fi cucerit prin experimentare treptată şi prin ştiinţa naturii până în anul 2493 şi care ar fi rezultat atunci printr-o erudiţie strălucitoare, extraordinară, au rămas numai resturile acesteia, ceea ce învăţaţii arabi au adus în Spania. Dar şi ele erau deja perimate. În locul acestei acţiuni eşuate a rămas mohamedanismul, a rămas *Mahomed** cu învăţătura sa şi a rezultat Islamul în locul a ceea ce ar fi trebuit să pornească din academia de la Gondishrapur. Lumea a fost abătută, prin Misteriul de pe Golgota, de la această direcţie dăunătoare.

— Mahomed, aprox. 570–632.

Şi ea a fost abătută nu numai prin aceea că mai devreme avusese loc Misteriul de pe Golgota, ci şi de faptul că acest eveniment nu poate fi înţeles de forţele omeneşti obişnuite care acţionează până la moarte; în cadrul omenirii occidentale a avut loc ceea ce am descris mai

devreme: inspiraţia venită din partea morţilor, aşa cum am observat în cazul lui Tertulian şi al altora. Astfel, mintea oamenilor a fost orientată spre Misteriul de pe Golgota şi prin aceasta spre cu totul altceva decât ceea ce ar fi trebuit să emane din academia de la Gondishapur. Astfel, s-a împiedicat răspândirea acelei înţelepciuni, înalte dar drăceşti, pe care o pregătea academia de la Gondishapur, şi aceasta s-a făcut pentru salvarea omenirii. Multe dintre cele inspirate de morţi au ieşit la iveală doar fragmentar, totuşi omenirea a fost ferită de a prelua în snfletul ei ceea ce academia de la Gondishapur ar fi dorit.

Evenimente ca cele avute în vedere de academia de la Gondishapur, se întâmplă, desigur, dincolo de culisele exterioare ale evoluţiei lumii. Oamenii sunt în relaţie cu acestea, dar ele se desfăşoară în întregime în suprasensibil. Iar noi nu putem judeca evenimentele, nici pe cele urmărite de academia de la Gondishapur, nici Evenimentul de pe Golgota, numai pe baza a ceea ce se întâmplă în plan fizic. Dacă vrem să descriem astfel de evenimente, trebuie să le căutăm în profunzimi mult mai semnificative.

Omenirii i-a rămas totuşi ceva din ceea ce ar fi trebuit să se întâmple atunci şi a fost amortizat, tocit prin aceea că în locul unui lucru grandios a rezultat fantasticul, lamentabilul Islam. Ceva se întâmplase totuşi. Atunci omenirea, asupra căreia a acţionat impulsul de la Gondishapur, acest impuls neopersan care a adus la timp nepotrivit impulsul lui Zarathustra, a primit, exprimat mai trivial, o lovitură până în corporalitatea ei; a primit un impuls până în corporalitatea ei fizică, cu care ne naştem în continuare, care este identic cu cel caracterizat mai sus. A fost inoculată omenirii acea boală care, dacă se manifestă, conduce la negarea lui Dumnezeu-Tatăl.

Aşadar, înţelegeţi că omenirea, în măsura în care este civilizată, are azi în corp un spin. *Sfântul Pavel vorbeşte foarte mult despre acest spin**, în mod profetic. El îl avea deja la vremea sa; ceilalţi l-au primit abia în secolul al VII-lea. Dar acest spin se va răspândi tot mai mult, va deveni din ce în ce mai important. Dacă faceţi, în prezent, cunoştinţă cu un om care se dăruieşte cu totul acestui ghimpe, acestei boli – căci este vorba de un ghimpe în corpul fizic, ceea ce înseamnă o adevărată boală –, veţi vedea că el va deveni ateu, un om care neagă pe Dumnezeu, divinitatea. De fapt, o predispoziţie pentru acest ateism există în orice om care aparţine civilizaţiei moderne; problema este numai dacă el se dăruieşte acestei predispoziţii. Omul poartă în sine acea boală care-l

îndeamnă să conteste divinitatea, când, de fapt, potrivit firii sale ar trebui să realizeze recunoaşterea acesteia. Această fire a fost întrucâtva mineralizată, contorsionată în evoluţia ei, astfel încât purtăm cu toţii în noi boala celui ce neagă pe Dumnezeu.

— Cor. II, 12, 7.

Prin această boală se creează o legătură mult mai strânsă între sufletul şi trupul omului, decât fusese cazul mai devreme şi decât există chiar în natura umană. Sufletul se uneşte parcă mai strâns cu trupul. Sufletul nu este predispus, prin natura sa, să participe la destinul trupului, dar el ajunge să se implice tot mai mult în evoluţia trupului, chiar şi în destinele naşterii, eredităţii şi ale morţii.

Înţelepţii de la Gondishapur au vrut, încă de atunci, să-l facă pe om foarte înţelept, pe acest Pământ, dar prin aceasta să determine sufletul să participe la moarte, astfel încât o dată trecut prin poarta morţii, el nu ar mai avea posibilitatea să participe la viaţa spirituală şi la încarnările ulterioare. Într-o formă mai mult diletantă acest lucru îl vor unele societăţi secrete din timpul nostru. Cei din Gondishapur voiau chiar să-i împiedice evoluţia ulterioară. Ei doreau să-l câştige pentru sine, pentru o cu totul altă lume, să-l priveze de viaţa pământească, pentru a-l devia de la scopul pentru care omul se află pe Pământ, de la ceea ce el trebuie să înveţe printr-o evoluţie lentă, treptată, prin care va ajunge la sinea spirituală, la spiritul vieţii şi la omul-spirit.

Sufletul uman ar fi făcut cunoştinţă cu Pământul mai mult decât fusese hotărât. Moartea, care este predeterminată numai pentru trup, ar fi devenit, într-o oarecare măsură, destin al sufletului. Împotriva acestui lucru s-a acţionat prin Misteriul de pe Golgota. În felul acesta omul s-a înrudit cu moartea, dar prin Misteriul de pe Golgota el a fost apărat de această înrudire. Dacă, pe de o parte, un anumit curent din evoluţia cosmică a determinat o legătură mai mare a sufletului cu trupul uman decât îi fusese destinat omului, Hristos, pe de altă parte, pentru a menţine echilibrul, a legat sufletul mai mult de Duh decât fusese hotărât iniţial. Astfel, prin Misteriul de pe Golgota sufletul uman a fost adus mai aproape de Duh decât îi fusese predeterminat.

Aceasta ne dă posibilitatea de a percepe corect legătura Misteriului de pe Golgota cu forţele cele mai interioare ale naturii umane în decursul mileniilor. Dacă vrem să ne apropiem în mod istoric corect de Misteriul de pe Golgota, trebuie să comparăm interacţiunea

dintre trup şi suflet, determinată de Ahriman şi Lucifer, cu interacţiunea dintre suflet şi spirit.

Biserica catolică, care a fost puternic influenţată de resturile impulsului academiei de la Gondishapur, a hotărât în mod dogmatic în 869, la Conciliul ecumenic general de la Constantinopol, că nu trebuie să credem în Duh, pentru că nu dorea să aducă lumină în ceea ce priveşte Misteriul de pe Golgota, ci voia să răspândească întunericul asupra lui. Biserica catolică a eliminat Duhul în 869. Dogma adoptată atunci spune că nu trebuie să credem în Duh, ci numai în trup şi suflet, şi că sufletul ar avea în el ceva asemănător spiritului. Dar faptul că omul ar fi alcătuit din trup, suflet şi spirit a fost negat de către Biserica catolică, aflată direct sub influenţa impulsului de la Gondishapur. Istoria oferită pentru uzul oamenilor pe care vrea să-i conducă într-o anumită direcţie este alta decât cea reală.

Aşadar, prin Misteriul de pe Golgota, omul a devenit mai înrudit cu spiritul. Prin aceasta, în om există două forţe: forţa care sufleteşte îl face asemănător morţii şi acea forţă care-l eliberează din nou de moarte, care-l conduce spre spirit.

Ce fel de forţă este aceasta? V-am spus: Predispoziţia de a-l contesta pe Dumnezeu este un fel de boală pe care, în cadrul omenirii civilizate, o purtăm cu toţii în noi datorită corpului nostru. Când ne înţelegem pe noi în mod corect, cu atât mai mult nu-l negăm pe Dumnezeu – când îl regăsim prin Hristos. Aşa cum corpul nostru are în sine o forţă de îmbolnăvire care tinde spre negarea lui Dumnezeu, prin faptul că avem în noi forţa lui Hristos, ca urmare a Misteriului de pe Golgota, deţinem şi o forţă vindecătoare, o forţă mântuitoare. Pentru noi toţi, Hristos este, în sensul cel mai adevărat al cuvântului, Mântuitorul, vindecătorul acelei boli ascunse care îl poate face pe om să fie tăgăduitorul lui Dumnezeu.

Timpurile noastre sunt în multe privinţe o reînnoire a acelor timpuri care au existat în parte prin Misteriul de pe Golgota, în parte prin ceea ce s-a întâmplat în 333, şi în parte prin ceea ce s-a întâmplat în 666. Aceste lucruri au produs efecte foarte exacte. Înţelegeţi corect Misteriul de pe Golgota, dacă cunoaşteţi că el nu poate fi perceput prin forţele care-i sunt date omului de trăirea, în plan fizic, până la moarte într-un corp fizic. Chiar şi contemporanii care i-au fost apostoli lui Hristos au înţeles din propriile lor forţe Misteriul de pe Golgota abia în secolul al III-lea, aşadar mult timp după moartea lor. Dar toate aceste

lucruri fac parte din evoluţie, toate aceste lucruri au anumite urmări.

Ne aflăm azi într-o situaţie cu totul diferită de cea în care au fost contemporanii lui Hristos sau cei care au trăit în secolele următoare, până în secolul al VII-lea. Noi ne apropiem deja în cea de a cincea epocă postatlanteană şi suntem foarte avansaţi în aceasta; trăim în secolul al XX-lea. În timp ce ne naştem ca suflete care au coborât din lumea suprasensibilă în cea sensibilă, cu sute de ani înainte noi am avut anumite trăiri în lumea spirituală. Aşa cum contemporanii Misteriului de pe Golgota au ajuns la înţelegerea deplină a evenimentului câteva secole mai târziu, tot aşa şi noi trăim ca un fel de oglindire înainte de naştere, şi anume timp de secole înainte de a ne naşte. Acest lucru este însă valabil numai pentru oamenii actuali. Prin faptul că se nasc în lumea fizică, aceştia deţin ceva care este ca o reflectare a Misteriului de pe Golgota, ca o imagine în oglindă a ceea ce era trăit în lumea spirituală timp de secole după Misteriu.

Acest impuls nu-l poate vedea nemijlocit cel ce nu are vedere în suprasensibil, dar toţi pot trăi efectul acestui impuls în sine. Şi atunci află răspunsul la întrebarea: Cum îl găsesc pe Hristos?

Pentru a-l găsi pe Hristos este necesară următoarea trăire: mai întâi îţi spui: Vreau să mă lupt pentru autocunoaştere atât cât îmi este posibil, potrivit cu personalitatea mea umană individuală. Niciunul dintre cei care năzuiesc în mod cinstit să obţină cunoaşterea de sine nu va putea spune că nu poate concepe ceea ce de fapt năzuieşte. Eu rămân, cu puterea mea de cuprindere, în urma a ceea ce năzuiesc; îmi resimt neputinţa faţă de strădania mea. Această trăire este foarte importantă; ar trebui s-o aibă oricine recunoaşte în mod cinstit, în cunoaşterea de sine, un anumit sentiment al neputinţei. Acest sentiment este sănătos, nefiind nimic altceva decât perceperea bolii, şi eşti cu adevărat bolnav atunci când ai o boală şi nu o simţi. Prin faptul că resimţi neputinţa de a te ridica la dumnezeiesc într-un anumit moment din viaţă, simţi în tine acea boală care ţi-a fost inoculată. Şi prin aceasta simţi că sufletul este condamnat să moară prin trupul nostru, aşa cum este el în prezent, împreună cu acesta. Când o asemenea neputinţă este resimţită suficient de intens, apare cealaltă trăire, care ne spune: Dar noi putem, dacă nu ne dăruim lucrului ce-l obţinem prin forţele corporale proprii, putem, dacă ne dăruim lucrului ce ni-l dă spiritul, să depăşim această moarte sufletească interioară. Avem posibilitatea să regăsim sufletul nostru şi să-l legăm de spirit.

Putem trăi nimicnicia existenţei, pe de o parte, şi glorificarea existenţei din noi înşine, pe de altă parte, când trecem dincolo de simţirea neputinţei. Putem simţi boala în neputinţa noastră şi putem simţi pe vindecător, forţa vindecătoare, când resimţim neputinţa, când am devenit înrudiţi cu moartea în sufletul nostru. În timp ce simţim vindecătorul, simţim şi că purtăm în sufletul nostru ceva care poate învia oricând din moarte în propria noastră trăire interioară. Când căutăm aceste două trăiri, găsim în propriul nostru suflet pe Hristos.

Este trăirea în întâmpinarea căreia merge omenirea. *Angelus Silesiu** a spus-o atunci când a rostit cuvintele pline de semnificaţie:

Hristos nu te poate –
Crucea de pe Golgota nu te poate mântui de cel rău.
Când nu este înălţată şi în tine.

— Angelus Silesius (Johann Scheffler), 1624–1677. Din *Cherubinischen Wandermann*, I, aforismul 62.

Ea poate fi înălţată în om, în timp ce acesta simte cei doi poli: neputinţa, prin ce este trupesc, învierea, prin spiritualitatea proprie. Evenimentul interior alcătuit din aceste două părţi este ceea ce tinde cu adevărat spre Misteriul de pe Golgota. Acesta este un eveniment faţă de care nu te poţi scuza spunând că nu ai dezvoltate facultăţi suprasensibile, deoarece nu ai nevoie de acestea. Nu ai nevoie decât să exersezi introspecţia şi să ai voinţa pentru această introspecţie, şi pentru combaterea acelui orgoliu, atât de curent în ziua de azi, care nu permite omului să observe că, atunci când se bizuie pe forţele sale proprii, el devine orgolios faţă de aceste forţe. Când nu simţi că devii neputincios prin propriile tale forţe, atunci nu simţi nici moartea, nici învierea, nu ajungi niciodată să înţelegi gândul lui Angelus Silesius:

Crucea de pe Golgota nu te poate mântui de cel rău.
Când nu este înălţată şi în tine.

Când resimţim neputinţa şi revenirea din neputinţă, survine întâmplarea fericită că avem cu adevărat o relaţie reală cu Iisus Hristos. Căci această trăire este repetarea a ceea ce cu sute de ani în urmă am trăit în lumea spirituală. Trebuie s-o căutăm în imaginea reflectată în suflet, pe planul fizic. Căutaţi în dumneavoastră şi veţi găsi neputinţa. Căutaţi şi, după ce o veţi găsi, veţi afla vindecarea de neputinţă, învierea sufletului spre spirit.

Dar nu vă lăsaiţi înşelaţi în această căutare de unele lucruri propovăduite azi ca mistică sau chiar de unele mărturisiri de credinţă

pozitive. Când vorbeşte, de exemplu, Harnack, despre Hristos, ceea ce spune el nu este adevărat, pentru simplul motiv că acelaşi lucru – citiţi-i textul – se poate spune despre Dumnezeu în general. Aceleaşi lucruri pot fi spuse tot atât de bine evreilor sau mahomedanilor despre Dumnezeu. Şi mulţi dintre cei care vor azi să facă parte dintre cei „treziţi", spun: Eu trăiesc pe Dumnezeu în mine – dar ei nu-l trăiesc decât pe Dumnezeu-Tatăl, şi chiar şi pe acesta numai într-o formă atenuată, pentru că nu observă că sunt bolnavi şi repetă doar vorbe tradiţionale. Aşa face, de exemplu, *Johannes Müller*. Dar toţi aceştia nu-l au pe Hristos, căci vieţuirea lui Hristos nu constă dintr-o trăire a lui Dumnezeu în sufletul uman, ci din două etape: trăirea morţii în suflet prin trup şi învierea sufletului prin spirit. Iar cel care spune omenirii că nu simte numai pe Dumnezeu în sine – aşa cum afirmă şi teosofii pur retorici –, ci poate vorbi despre cele două evenimente, despre neputinţă şi despre revenirea din neputinţă, acela vorbeşte despre adevărata trăire a lui Hristos. Cel care se află pe o cale suprasensibilă găseşte singur resursele care stimulează anumite forţe suprasensibile şi care-l conduc către Misteriul de pe Golgota.

— Johannes Müller, 1864–1949, filosof.

Azi nu trebuie să disperi că nu l-ai putea găsi pe Hristos în trăirea proprie nemijlocită, căci l-ai găsit, dacă te-ai regăsit pe tine, dar ieşind din starea de neputinţă. Întregul sentiment al nimicniciei care ne copleşeşte atunci când gândim fără orgoliu la forţele noastre proprii trebuie să premeargă impulsului lui Hristos. Misticii cred că dacă putem spune: În Eul meu am găsit Eul superior, Eul lui Dumnezeu, aceasta înseamnă creştinism. Dar ei se înşală. Creştinismul trebuie să se bazeze pe adevărul:

Crucea de pe Golgota nu te poate mântui de cel rău.
Când nu este înălţată şi în tine.

Se poate vedea şi din amănuntele vieţii cât de adevărat este ceea ce spun şi se poate apoi urca de la aceste amănunte ale vieţii la marea trăire a neputinţei şi a învierii din neputinţă. Ar fi frumos, mai ales în prezent, dacă oamenii ar gândi: Este absolut sigur că există în adâncurile sufletelor omeneşti o tendinţă spre adevăr şi, ca urmare, de a exprima adevărul. Dar tocmai când avem această intenţie de a grăi adevărul putem face un prim pas pe calea spre resimţirea neputinţei corpului uman faţă de adevărul dumnezeiesc. În clipa când exercitaţi introspecţia cu privire la rostirea adevărului, ajungeţi la ceva uimitor.

*Poetul a simţit acest lucru** când a spus: Dacă *vorbeşte* sufletul, atunci *sufletul*, ah! deja nu mai vorbeşte. Pe calea pe care ceea ce trăim cu adevărat ca adevăr interior în suflet devine vorbire el se şi toceşte. Nu moare în întregime în vorbire, dar deja se toceşte. Iar cel ce cunoaşte limba ştie că numai atunci când numele propriu indică un singur obiect sunt desemnări corecte pentru acest obiect. De îndată ce avem nume generalizate, fie că sunt părţi de cuvânt principale, temporale sau adjectivale, noi nu mai rostim adevărul pe deplin. Atunci adevărul constă în aceea că suntem conştienţi că trebuie să ne abatem cu fiecare propoziţie de la adevăr.

— Friedrich Schiller, în *Tabulae voltivae*.

Din punct de vedere al ştiinţei spiritului încercăm să evidenţiem prin această mărturisire faptul că omul cu fiecare afirmaţie spune un neadevăr – în timp ce se procedează în modul pe care vi l-am descris. V-am spus în mod repetat: În ştiinţa spiritului nu are atât de mare importanţă ceea ce se spune – căci şi aceasta ar cădea pradă unei judecăţi a neputinţei –, mai important este *cum* se spune. Încercaţi să urmăriţi – puteţi face acest lucru şi în scrierile mele – cum fiecare lucru este caracterizat din cele mai diferite puncte de vedere. Numai atunci te poţi apropia de lucruri. Cel care crede că vorbele sunt altceva decât o euritmie se înşală. Cuvintele sunt o euritmie realizată de laringe, şi coacţionată de aer. Ele sunt doar gesturi, numai că acestea nu sunt făcute cu mâinile şi cu picioarele, ci cu laringele. Trebuie să devenim conştienţi de faptul că noi nu facem decât să indicăm un anumit lucru şi că obţinem o relaţie corectă cu adevărul numai atunci când în cuvinte aflăm acel lucru pe care vrem să-l exprimăm şi când trăim ca oameni astfel, încât suntem conştienţi că în cuvinte trăiesc indicaţii. Aceasta vrea să indice printre altele şi euritmia, care face din întregul om un laringe, adică prin întregul om se exprimă ceea ce altfel se manifestă numai prin laringe, pentru ca oamenii să resimtă încă o dată că atunci când emit sunete nu fac altceva decât să gesticuleze. Eu spun „tată”, spun „mamă”. Dacă generalizez totul, nu mă pot exprima cu adevărat decât atunci când celălalt a trăit aceste lucruri împreună cu mine în elementul social, când înţelege gesturile. Reînviem din neputinţa pe care o resimţim faţă de limbă, sărbătorim această reînviere când înţelegem că în timp ce deschidem gura trebuie deja să fim creştini. Ceea ce a apărut din Cuvânt, din Logos în cursul evoluţiei nu poate fi înţeles decât atunci când este din nou legat de Hristos, când

conştientizăm că prin faptul că trupul nostru devine unealta exprimării el trage adevărul în jos, astfel încât acesta moare parţial pe buzele noastre şi îl reanimăm *în Christo*, când devenim conştienţi că trebuie să-l spiritualizăm, adică să gândim împreună cu spiritul; deci nu să acceptăm limba ca atare, ci să gândim împreună cu spiritul. Dragi prieteni, aceasta trebuie să învăţăm.

Nu ştiu dacă timpul îmi va permite să mă exprim şi mâine în mod oficial asupra unui lucru ca acesta. Aş dori s-o fac, dar vreau s-o spun mai întâi aici. Se poate face o descoperire uimitoare. Vreau s-o ilustrez cu ajutorul unui exemplu. Am analizat *studiile, foarte interesante pe care le-a făcut Woodrow Wilson*[1] privind istoria, literatura, viaţa americană. Se poate spune că Woodrow Wilson a descris cu mare forţă viaţa americană, aşa cum progresează ea de la est spre vest. El scrie într-un stil tipic american şi lucrurile sunt reproduse în mod foarte captivant. Prin parcurgerea celor scrise de el poţi cunoaşte esenţa vieţii americane – căci Woodrow Wilson este americanul cel mai tipic. Am comparat unele din expunerile lui Woodrow Wilson cu unele păreri, de exemplu, ale lui *Hermann Grimm*[2] – această comparaţie se poate face în mod cât se poate de obiectiv –, un personaj tipic german, tipic central-european al secolului al XIX-lea, care prin modul său de a scrie îmi este tot atât de simpatic pe cât de antipatic îmi este Woodrow Wilson. Dar aceasta, în treacăt fie spus, este o problemă personală. Îmi place felul de a scrie al lui Hermann Grimm şi resimt ca pe un lucru potrivnic mie modul lui Woodrow Wilson de a scrie, dar cu toate acestea trebuie să fim obiectivi: americanul tipic Woodrow Wilson scrie într-un mod pur şi simplu strălucitor, grandios, mai ales despre dezvoltarea poporului american. Dar la Woodrow Wilson putem găsi fraze care corespund aproape *ad litteram* cu cele scrise de Hermann Grimm, şi invers. Orice plagiat este exclus! Nici nu poate fi vorba de un plagiat, aceasta este cu totul imposibil. Am ajuns la un punct unde, fără a deveni burghezi sau filistini, putem spune că atunci când doi oameni spun acelaşi lucru ei

---

[1] *Mere literature and other essays*, traducere autorizată în germană de Hans Willand, München, 1913

[2] Hermann Grimm, 1838–1901, istoric de artă. Vezi comparaţia între Wilson şi Grimm în conferinţa din 30 martie 1918, Berlin în ***Erdensterben und Weltenleben…***,Nr. bibl. 181, Dornach, 1967

nu o fac în acelaşi fel. Aici intervine problema: Ce este uimitor în faptul că Woodrow Wilson îi descrie pe americani mult mai sugestiv decât a făcut-o Hermann Grimm în a sa Metodă a istoriei, deşi el se exprimă aproape cu aceleaşi cuvinte ca Hermann Grimm?

Dacă aprofundăm acest aspect, vom vedea că tot ce a scris Hermann Grimm este rezultatul unei lupte personale, individuale. Totul se petrece în lumina culturii secolului al XIX-lea, dar se exprimă din sufletul cel mai nemijlocit al conştienţei. Woodrow Wilson descrie în mod strălucit, dar stăpânit de ceva aflat în subconştientul său. Este prezentă o posesiune demonică. În subconştientul său se găseşte ceva care îi sugerează ce să aştearnă pe hârtie. Demonul care iese la suprafaţă într-un american al secolului al XX-lea vorbeşte prin sufletul său. De aici, măreţia, forţa.

Azi, când omenirea, care a devenit leneşă, citeşte având în vedere numai conţinutul, a sosit timpul ca omul să înţeleagă că nu mai este atât de important conţinutul, ci este vorba de cine spune un anumit lucru, trebuie să cunoşti omul din ceea ce spune, pentru că vorbele nu sunt decât gesturi şi trebuie să ştii cine face aceste gesturi. Aici, dragi prieteni, se află un Misteriu extrem de mare al vieţii cotidiene. Lucrurile se pun în mod diferit dacă în Eul personal se dă o luptă etapă după etapă sau dacă se primeşte o sugestie (inspiraţie) de undeva într-un mod oarecare. Inspiraţia acţionează chiar mai sugestiv, pentru că ceea ce rezultă dintr-o luptă trebuie să fie din nou cucerit, printr-o luptă, în fiecare etapă. Se apropie timpul în care nu va trebui să se aibă în vedere numai conţinutul *ad litteram* a ceea ce ai în faţa sufletului, ci, înainte de toate, cei care spun un lucru oarecare; nu personalitatea fizică exterioară, ci întregul context uman spiritual.

Când oamenii întreabă, în prezent: Cum îl găsesc pe Hristos? trebuie să li se răspundă că la Hristos nu se poate ajunge printr-o scormonire intelectuală oarecare sau printr-o mistică comodă; el poate fi atins numai când ai curajul să pătrunzi direct în viaţă. Şi într-un asemenea caz trebuie să simţi şi neputinţa în faţa limbii, în care trupul te-a transpus prin aceea că el devine purtătorul limbii; apoi trebuie să simţi reînvierea spiritului în Cuvânt. Nu numai *„Litera omoară, spiritul dă viaţă”*[3], sintagmă care şi ea este de multe ori neînţeleasă corect, ci

[3] Cor., II, 3,6.

chiar sunetul omoară, şi spiritul trebuie să dea din nou viaţă, prin aceea că în fiecare trăire separată te legi în mod concret de Hristos şi de Misteriul de pe Golgota. În acest prim pas îl găseşti pe Hristos: a căuta şi nu numai a privi la conţinutul cuvintelor frumoase, aşa cum sunt obişnuiţi, în prezent, oamenii, a căuta contextele umane, a descoperi cum apar cuvintele din locul de unde sunt rostite. Acest lucru devine din ce în ce mai important. Dacă măcar unii dintre noi s-ar gândi la acest lucru, nu s-ar întâmpla atât de des ca oamenii să spună: Cutare a vorbit în mod pur antroposofic sau teosofic; puteţi numai să citiţi despre aceste lucruri! Nu este vorba ce cuvinte se află aici, ci din ce spirit sunt ele rostite. Nu cuvinte vrem să răspândim prin intermediul antroposofiei, ci un nou spirit, în orice caz acel spirit care trebuie să fie, începând din secolul al XX-lea, spiritul creştinismului.

Aceste lucruri am vrut să le prezint în expunerea de azi şi sunt bucuros că am putut să fac legătura cu cele spuse acum opt zile, că am putut, din nou, să mă refer la aspectele care ne privesc pe toţi. Sper că în cel mai scurt timp să putem continua expunerile, aici la Zürich. Întotdeauna când suntem despărţiţi spaţial gândim: Suntem, ca antroposofi, împreună în sufletele noastre şi în acest sens rămânem mereu credincioşi şi uniţi în spiritul umanităţii, care trebuie să fie activ şi constructiv aici.